

Джеръм К. Джеръм

Какво струва да се покажеш
любезен

– Но нали да се покажеш любезен не струва нищо – убеждаваше мъжа си дребничката мисис Пенникъп.

– Любезността също има своя цена, мила – възрази мистър Пенникъп, аукционист с двадесетгодишен опит, който бе имал пълната възможност да наблюдава как хората се отнасят към различните проявления на чувства.

– И да слушам не искам, Джордж – упорстваше жена му, – нека да е неприятен, сприхав стар грубиян – не отричам, но все пак човекът си заминава и ние, вероятно, никога повече няма да го видим.

– Ако допусках и най-малката възможност да го срещна пак – забележа мистър Пенникъп, – още утре щях да се сбогувам с англиканската църква и да стана методист.

– Не говори така, Джордж – укоризнено изрече жена му, – Господ може да те чуе.

– Ако Господ можеше да чуе стария Крекълторп, той би ми съчувствал – заяви мистър Пенникъп.

– Бог ни изпраща изпитание за нашето благо – поясни жена му, – те ни учат на търпение.

– Ти не си църковен настоятел – парира мистър Пенникъп, – теб нищо не те свързва с този човек. Слушаш го само тогава когато стои на църковната катедра и е принуден поне малко да се сдържа.

– Ти забравяш за благотворителните базари, Джордж, да не говорим за украсяването на църквата – напомни мисис Пенникъп. – Тогава съм имала възможност да...

– Благотворителните базари са веднъж в годината – отвърна мистър Пенникъп. – И в същото време твоят собствен характер, доколкото съм забелязал...

– Аз винаги се старая да помня, че съм християнка – прекъсна го дребничката мисис Пенникъп. – Не се преструвам на светица, но ако някога кажа нещо лошо, то после винаги съжалявам, ти знаеш това, Джордж.

– Именно това исках да кажа – съгласи се съпругът ѝ. – Да, след като енорийският свещеник за някакви си три години успя да накара богомолците да намразят самия вид на църквата му – знаеш ли, тук има нещо гнило.

Мисис Пенникъп, изключително приятна и мъничка, постави на раменете на мъжа си своите пухкави и все още хубави ръчички.

– Не мисли, скъпи, че не ти съчувствам. Ти понасяше всичко с толкова достойнство. Понякога просто сама се учудвам каква

издръжливост показа в повечето от случаите, а той какво само не ти е говорил.

Мистър Пеникъп неволно прие поза, олицетворяваща тържеството на добродетелта, удостоена накрая с признание.

– Що се отнася до нас, грешните – отбеляза мистър Пеникъп със смирено-горд тон, – то с личните оскърбления все още бихме могли да се примирим... макар, впрочем – прибави църковният настоятел, поддал се внезапно на човешката си слабост, – да не е особено приятно, когато в служебното помещение, през цялата маса и пред всички ти говорят, че уж нарочно си оставил за себе си събирането на пожертвувания от лявата страна на църквата, та да пропуснеш незабелязано собственото си семейство.

– Но нашите деца винаги имат готови трипенсови монети! – възмути се мисис Пеникъп.

– Той говори подобни неща изключително, за да бъде неприятно на неговия събеседник – продължи църковният настоятел, – а онова, което прави е вече съвсем непоносимо.

– Ти искаш да кажеш „правеше“, мили мой – уточни със смях дребната жена. – Сега с това вече е свършено, ние скоро ще се спасим от него. Мисля, скъпи, че ако се помисли внимателно, вината за всичко е в болния му черен дроб. Ако си спомняш, Джордж, още първия ден, когато той пристигна, ти обърнах внимание на подпухналото му лице и на пренеприятната извивка на устата. Но болните от черен дроб не могат да направят нищо със себе си, мили мой. Трябва да ги приемаме за нещастни и да ги съжаляваме.

– Аз бих му простил номерата, ако не виждах, че те му доставят безспорно удоволствие – промълви църковният настоятел. – Впрочем, както ти вече каза, скъпа, той си заминава и единственото за което мечта и моля Бога е – никога да не срещам човек, подобен на него.

– Ти трябва да го посетиш, Джордж, ние ще отидем у него заедно – настояваше добрата мъничка мисис Пеникъп. – Тъй или инак, той цели три години бе наш енорийски свещеник и сега така да си замине оттук, да знае, че всички се радват да се освободят от него... на горкия трябва да му е доста неприятно, колкото и да...

– Е, добре де – съгласи се мистър Пеникъп, – само че аз няма да му говоря онова, което в действителност не чувствам.

– Прекрасно – отвърна жена му през смях, – достатъчно е ти да не говориш онова, което чувстваш. И каквото и да става, трябва да се съдържаме – предупреди дребничката жена. – Не забравяй, че е за последен

път.

Дребничката мисис Пеникъп действително имаше добри и християнски намерения.

Преподобният Огъст Крекълторп трябваше да напусне Уичууд следващия понеделник и, както се надяваше самият той, а и цялото негово папство, никога повече нямаше да се появи даже и в околността. До този момент и двете враждуващи страни не правеха никакъв опит да скрият взаимната радост от предстоящата раздяла. Не бе изключено преподобният Огъст Крекълторп, магистър по изкуствата, да се окаже небезполезен за англиканската църква в някоя истендска енория, ползваща се с лошо име или, да кажем, в далечен мисионерски лагер, сред езически племена. Там, вероятно, биха могли да му свършат работа неговия вроден стремеж да противоречи на всичко и на всеки, неговото упорито пренебрежение към възгледите и чувствата на другите хора, неговата вдъхновена увереност, че всички, освен него непременно грешат и присъщата му, по тази причина, непрекъсната готовност да действа и да говори без страх. Но в живописния малък Уичууд, разположен сред Кентските хълмове, в това тихо пристанище за оттеглили се от работа търговци, стари моми от средната класа, поправили се представители на бохемата, в които се бе пробудил дремещият досега инстинкт на порядъчността – тук споменатите качества на преподобния Крекълторп водеха само до неприятности и раздори. През последните две години неговите енорияши при поддръжката на някои други жители на Уичууд, на които се бе случвало да си имат работа с достопочтения джентълмен, не веднъж се опитваха по заобиколни начини, при помощта на недвусмислени намеци да му внушат каква силна и все по-нарастваща неприязън предизвиква той у тях като свещеник и като човек. Положението достигна до крайна точка на напрежение, когато официално обявиха, че след като няма друг изход, ще се наложи да изпратят при епископа делегация от най-уважаваните хора в енорията. Това убеди накрая преподобния Огъст Крекълторп, че е претърпял пълен провал като духовен наставник и утешител на жителите на Уичууд. Преподобният Огъст Крекълторп вече си бе намерил и осигурил възможност да се грижи за друго папство. Своята прощална проповед той насрочи за следващото неделно утро и, изглежда, всичко предвещаваше пълен успех. Набожните жители на Уичууд, които от много месеци вече бяха престанали да посещават църквата „Свети Юда“, предвкусуваха наслаждението – да съзнават, докато слушат преподобния Огъст Крекълторп, че го слушат за последен път. Преподобният Огъст Крекълторп бе приготвил проповед,

която обещавахе да произведе необходимото впечатление със своята яснота и прямота. Нали енориашите на учуудската църква „Свети Юда“, както всички смъртни, имаха своите недостатъци. Преподобният Огъст се ласкаеше от мисълта, че не е пропуснал нито един от тези недостатъци и предварително изпитваше удоволствие, като си представяше каква сензация ще предизвика неговата реч, започвайки от „първо“ и завършвайки с „шесто и последно“.

Поривистият характер на дребничката мисис Пеникъп обаче разваля цялата работа. В сряда през деня преподобният Огъст Крекълторп се занимаваше в своя кабинет, когато му съобщиха за пристигането на мистър и мисис Пеникъп; след като ги принуди да чакат в гостната петнадесет минути, той излезе накрая при тях с хладно и сурово изражение на лицето и, без да подава ръка, помоли да му обяснят, по възможност по-кратко, по какъв повод са го откъснали от занятията му. Речта на мисис Пеникъп бе подготвена предварително. В нея имаше всичко необходимо и нито дума повече. Мисис Пеникъп се готвеше да спомене – без всякакво наблягане, като че ли между другото – че дълг на всекиго от нас е да се държи християнски при всички обстоятелства; че наше приятно задължение е да прощаваме и да забравяме обидите; че, най-общо казано, виновни са и двете страни; че трябва да се разделяме с мир; накратко – тя, мисис Пеникъп и нейният мъж Джордж, който е готов да го потвърди, съжالياват за всички свои думи и постъпки, ако те са обидили с нещо преподобния Огъст Крекълторп и биха искали на прощаване да стиснат ръката му и да му пожелаят щастие. След като срещна обаче от преподобния Огъст такъв хладен прием, мисис Пеникъп почувства, че всички думи на толкова внимателно подготвената ѝ реч се разлитат на всички посоки. Оставаше ѝ или да се оттегли мълчаливо, с оскърбена физиономия, или да се остави на минутното вдъхновение и да измисли нещо ново. Тя избра последното.

Отначало говореше със запъване. Съпругът ѝ, чисто по мъжки, я остави без подкрепа в най-трудния момент и усърдно въртеше дръжката на вратата. Стоманеният поглед на преподобния Крекълторп не само че не охлаждаше мисис Пеникъп, но напротив, действаше ѝ като удар с шпора. Не, тя ще застави преподобния Огъст Крекълторп да я изслуша. Тя ще го принуди да разбере какви добри чувства я ръководят, даже, ако се наложи да го разтърсва за раменете, за да му го внуши. След пет минути преподобният Огъст Крекълторп, без самият да забелязва, вече цъфтеше от удоволствие. След още пет минути мисис Пеникъп замълча, но не защото не ѝ достигаха думи, а защото не ѝ достигаше дъх.

Преподобният Огъст Крекълторп започна да ѝ отговаря и неочаквано гласът му потрепера от вълнение. Заради мисис Пеникъп всичко се усложняваше. Той си бе мислил, че ще напусне Уичууд с леко сърце, но сега, когато узна, че поне един човек от неговата енория го разбира (нали се беше убедил, че мисис Пеникъп го разбира и му съчувства), когато узна, че поне едно сърце (сърцето на мисис Пеникъп) е проникнато с топлина и внимание към него – сега всичко, което чакаше като блажено избавление, изведнъж се превърна за Огъст в източник на постоянна печал.

Увлечен от красноречието на своята жена, мистър Пеникъп добави, запъвайки се, няколко думи от себе си. От тях излизаше, че мистър Пеникъп винаги само е мечтал за такъв свещеник като преподобния Огъст Крекълторп, но някакви си там недоразумения винаги могат да възникнат в живота. Оказа се, че по същия начин, в душата си, преподобният Огъст Крекълторп винаги е уважавал мистър Пеникъп. И ако понякога от неговите думи би могло да се съди обратното, то това, моля ви се, е резултат на бедността на човешкия език, неспособен да предаде всичките тънкости на мисълта.

После последва покана за чай. Мис Крекълторп, сестра на преподобния Огъст, личност, поразително приличаща на него във всички отношения, ако не се смята това, че братът бе гладко обръснат, а тя носеше малки мустачки – бе поканена да украси обществото със своето присъствие.

Беседата би се проточила още дълго, ако мисис Пеникъп не си спомни, че ѝ предстоеше вечерта да къпе малката Вилхелмина.

– Казах повече, отколкото се готвех да кажа – отбеляза на връщане мисис Пеникъп на мъжа си Джордж, – но бях прекалено развълнувана.

Слухът за посещението на семейство Пеникъп облетя цялата енория. Другите дами сметнаха за свой дълг да докажат на мисис Пеникъп, че тя не е единствената християнка в Уичууд. Опасяваха се, да не би мисис Пеникъп да се възгордее. С простителна гордост преподобният Огъст си повтаряше някои откъси от речта на мисис Пеникъп. Но нека мисис Пеникъп не си въобразява, че е единственият човек в Уичууд, способен на великодушни постъпки, особено, когато нищо не ѝ струват. И другите дами биха могли да наговорят всякакви приятни глупости, даже, вероятно, и по-изкусно от нея.

Мъжете им, след като намъкнаха най-хубавите си дрехи и получиха строги наставления как да се държат, бяха принудени да се присъединят към безкрайната процесия от съкрушени енорияши, посещаващи дома

на свещеника.

За времето от четвъртък до събота вечерта, преподобният Огъст, за голямо свое учудване, бе принуден да си направи извода, че пет шести от енорияшите са го обичали винаги, от самото начало и просто досега не са имали случай да изразят своите истински чувства.

Накрая настъпи зареденият със събития неделен ден. Като изразяваха на преподобния Огъст Крекълторп съжаленията си, като го уверяваха в своето уважение, досега кой знае защо прикривано, като тълкуваха своите очевидно груби постъпки за проява на особено нежни чувства – всички му отнемаха толкова време, че той бе лишен и от най-малката възможност да помисли за нещо друго. Чак като влезе в служебното помещение в единайсет без пет, той си спомни за своята прощална проповед. Мисълта за нея го преследваше през цялото време, докато вървеше службата. Да излезе с такова слово след всичко, което се разкри пред него в последните три дни, бе немислимо. Та нали с подобна неделна проповед Мойсей би могъл да се обърне към фараона в навечерието на изгонването на евреите от Египет. Би било нечовешко да се гromят с подобна проповед смазаните от скръб енорияши, които го боготворят и толкова тъгуват заради неговото заминаване оттук. Преподобният Огъст прехвърляше в паметта си откъси от своята реч, надявайки се, че поне някои от тях ще могат да се използват след известни поправки. Такива не се намериха. Цялата проповед се състоеше от фрази, на които, независимо от всякакви комбинации, не можеше да се придаде приятен смисъл.

Когато бавно се изкачваше по стъпалата към амвона, преподобният Огъст Крекълторп нямаше и най-малката представа какво ще говори сега. Слънчевата светлина падаше върху лицата на енорияшите, обърнати към него и запълнили църквата до последното ъгълче. Никога досега преподобният Огъст Крекълторп не бе виждал своите енорияши толкова щастливи, толкова жизнерадостни. Той изведнъж почувства, че не иска да ги напусне, а и те също не искат да се разделят с него, в това не можеше да има никакви съмнения. Иначе би трябвало човек да ги смята за сборище от най-безсъвестните лицемери, събрани някога под един покрив. Преподобният Огъст Крекълторп отхвърли това мимолетно подозрение като внушение на нечистия дух, сгъна лежащия пред него акуратен ръкопис и го отместа настрани. Прощалната проповед бе ненужна. Още не бе късно да се обърне всичко по новому. За първи път преподобният Огъст Крекълторп говореше от амвона, без да чете, без да се е подготвил предварително.

Преподобният Огъст Крекълторп каза, че охотно приема вината върху себе си. Той, видите ли, лековерно се е доверявал на съжденията на няколко души от енорията, чиито имена тук няма нужда да назовава, на хора, за които се надява, че един ден ще съжалят за всичките предизвикани от тях недоразумения, макар той, по християнски, да прощава и на тези свои братя – и той е допуснал мисълта, че богомолците от църквата „Свети Юда“ изпитват към него лична неприязън. Той иска публично да се извини за своята грешка. Несправедливо е съдил за умовете и сърцата на обитателите на Уичууд. Сега, от техните собствени уста е узнал, че те са били оклеветени. Те не само, че не желаят неговото заминаване, но напротив, много биха се огорчили от разлъката с него – това е съвършено очевидно. Сега, когато получи увереност в уважението към своята личност и даже благоговение от страна на болшинството енорияши – увереност, трябва да се признае, малко закъсняла – той ясно вижда, че може както преди да се грижи за техните духовни нужди. Да напусне едно толкова предано папство, би значило да се покаже недостоен пастир. Непрекъснатият поток от съжаление във връзка с неговото заминаване, излят пред него през последните четири дни, го е заставил в края на краищата да се замисли. Какво пък, той ще остане при тях, но при едно условие.

Морето от хора там, долу се развълнува – което на по-внимателния наблюдател би направило трескавите движения на удавника, готов да се хване за всяка сламка. Но преподобният Огъст Крекълторп бе зает само със своята реч. Енорията, говореше той, е много голяма, а той вече не е млад. Нека му дадат за помощник някакъв добросъвестен и енергичен човек. Той самият има предвид такъв човек, негов близък роднина, готов за неголямо възнаграждение, за което даже не си струва да се приказва, да заеме тази длъжност. От амвона е неуместно да се обсъждат подобни въпроси, но по-късно, в служебното помещение, той би се радвал да побеседва с тези енорияши, които биха пожелали да наминат там.

По времето на изпълнението на химна, болшинството хора бяха развълнувани само от един въпрос – как по-бързо да се измъкнат от църквата след службата. Оставаше все още слабата надежда, че преподобният Огъст Крекълторп, като не получи помощник, ще намери за необходимо, заради съхранението на собственото достойнство, да отърси от нозете си праха на тази енория, щедра на чувства, но безнадеждно стиснатата, щом работата опре до джоба.

Тази неделя обаче бе нещастен ден за богомолците от църквата „Свети Юда“. Още не можеше и да се помисли за излизане, когато

изведнъж преподобният Огъст Крекълторп вдигна ръце и помоли за позволение да запознае своето папство със съдържанието на току-що предадената му кратка бележка. Той е уверен, че след това всички ще си отидат вкъщи с чувство на радост и с благодарност в сърцата. Сред тях се намира човек, достоен да бъде образец за християнска благонамереност, човек, който прави чест на англиканската църква с присъствието си в нейното лоно.

При тези думи всички видяха как се обля в червенина един дебел, нисък човечец, бивш лондонски търговец на платове, оставил търговията си на едро в Ист-Енд, за да си поживее на спокойствие – съвсем наскоро той се бе настанил тук.

Новопостъпилият е ознаменувавал своето приобщение в тяхната среда с толкова щедър дар, че ще послужи като блестящ пример за всички богати хора. Мистър Хорейшо Копер... – тук достопочтеният джентълмен се запъна, явно не можеше да разгадае почерка.

– Купър-Смит, сър, двойна фамилия – с тих шепот подсказа търговецът на платове, все още червен от смущение.

Мистър Хорейшо Купър-Смит е прибягнал (тук гласът на преподобния Огъст зазвуча по-уверено) към твърде достойно средство изведнъж да привлече към себе си сърцата на своите съграждани: той е изразил желание да плаща на помощник-свещеника изцяло от собствения си джоб. При такова положение повече не може и да става дума за раздяла на преподобния Огъст Крекълторп с неговите енориаши. Преподобният Огъст Крекълторп се надява до самата си смърт да бъде пастор на църквата „Свети Юда“.

Вероятно от никоя църква не са излизали богомолците толкова тържествено и бавно, както от уичуудската „Свети Юда“ в това паметно неделно утро.

– Сега той ще има повече свободно време – каза на жена си, когато завиваха зад ъгъла на „Акейша-авеню“ младшият църковен настоятел мистър Байлз, оттеглил се от делата си търговец на железария, – повече свободно време, за да ни даде с пълна сила да почувстваме какъв бич е за нас и какъв камък на врата.

– Пък ако и този „близък роднина“ прилича на него...

– Така и ще бъде, можеш да не се съмняваш, иначе той не би и помислил да го вземе за мощник – изрази увереността си мистър Байлз.

– Е, като се срещна с тази мисис Пеникъп, аз добре ще си поговоря с нея! – възкликна мисис Байлз.

Но каква щеше да бъде ползата от това?

КРАЙ

© Екатерина Димитрова, превод от английски

Jerome K. Jerome
The Cost of Kindness, 1904

Сканиране, разпознаване и редакция: Теодора, 2008

Публикация

Джеръм К. Джеръм. Джентълмени и привидения. Разкази
Съставителство и превод: Екатерина Димитрова
Selekt ABC, София, 1993
Печат: Полипринт, Враца
255 с.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6761>]